

บทที่ ๔

การประยุกต์หลักทฤษฎีการครองเรือนในสังคมไทย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเพื่อศึกษาการประยุกต์ทฤษฎีการครองเรือนในสังคมไทย โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research)และเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑๒ รูป/คน ได้แก่พระภิกษุจำนวน ๒ รูป นักปฏิบัติธรรมจำนวน ๑ คน นักธุรกิจเชิงพุทธจำนวน ๑ คน บุคคลทั่วไปที่นับถือศาสนาคริสต์(คริสตชน) จำนวน ๕ คน และบุคคลทั่วไปที่นับถือศาสนาพุทธ(พุทธศาสนิกชน) จำนวน ๓ คน ผลการสัมภาษณ์สามารถนำเสนอข้อมูลเป็น ๒ ส่วนได้ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหลักทฤษฎีการครองเรือนในการดำเนินชีวิต

โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์และสามารถสรุปหลักทฤษฎีการครองเรือนในการทำงานและการดำเนินชีวิตและคำสัมภาษณ์เพื่อเป็นการยืนยันในหลักทฤษฎีสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริงดังนี้

๔.๑ การประยุกต์หลักสัจจะ

๔.๑.๑) ในการทำงาน

สัจจะ คือความจริง ซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริงใจ พูดจริง ทำจริง ไม่เลิกล้ม สัจจะเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกัน จริงกาย จริงวาจา จริงใจ เมื่อมีสัจจะจะเริ่มวางใจกันได้ การทำงานไม่ว่าสถานที่ไหน ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดใดก็ตาม หรือเป็นพนักงาน ลูกจ้างนั้น หากจะทำให้องค์กรหรือหน่วยงานประสบความสำเร็จ หรือหน้าที่การงานของพนักงานหรือลูกจ้างเจริญก้าวหน้าขึ้น การมีสัจจะเป็นสิ่งสำคัญมากในตัวบุคคลทุกคน เจ้าของผู้ประกอบการหรือองค์กรใหญ่ต้องการพนักงานที่มีความซื่อสัตย์ต่อองค์กร ซื่อตรงต่อหน้าที่ความรับผิดชอบของคนที่ได้รับมอบหมาย สัจจะเป็นหลักธรรมที่จะทำให้หน่วยงานหรือบุคคลในองค์กรได้รับความเชื่อถือ ความไว้วางใจ หากบุคคลใดขาดสัจจะซึ่งในที่นี้หมายถึงไม่มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ไม่ซื่อตรง พูดคำเท็จ โกหก ทำกิจการงานต่างๆ ไม่จริงจังในหน้าที่ของตนนั้น บุคคลนั้นย่อมไม่ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน การทำงานนั้นต้องมีการสื่อสาร นายจ้างย่อมอยากได้ลูกจ้างที่มีความรับผิดชอบ หากบริษัทใดหรือหน่วยงานใดได้พนักงานของบริษัทที่ขาดความรับผิดชอบ ขาดความซื่อสัตย์ บริษัทก็ไม่สามารถตั้งอยู่ได้ การนัดหมายในทางธุรกิจหากพนักงานไม่ตรงต่อเวลา

ไม่รักษาเวลาในการนัดหมายของการทำธุรกิจนั้นย่อมจะทำให้บุคคลนั้นขาดความน่าเชื่อถือ ลูกค้าที่ทำธุรกิจหรือคู่ค้าจะหมดความไว้วางใจและทำให้บริษัทหรือหน่วยงานที่บุคคลนั้นทำงานขาดความก้าวหน้า ความน่าเชื่อถือของลูกค้าหรือผู้ที่มาติดต่อทำธุรกิจด้วย การมีความซื่อสัตย์ ซื่อตรงในหน้าที่การงานของคนนั้นมีความสำคัญมากต่อองค์กร และต่อบุคคล ความซื่อสัตย์ ความซื่อตรงเป็นสิ่งที่สำคัญมากของคนทุกคนในการอยู่ร่วมกันในสังคม และสังคมจะสงบ น่ายุ่ พัฒนาก้าวหน้าไปได้ก้าวไกลถ้าสมาชิกในสังคมมีคุณธรรมข้อนี้

๔.๑.๒) ในการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตของคนนั้นต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคมไม่ว่าจะระดับเล็ก ระดับกลาง หรือระดับใหญ่ ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ในการคบหากันในกลุ่มคนที่คนเรานั้นหรือจัดหรือคุ้นเคยมีความสำคัญอย่างยิ่งที่เป็นการสร้างความไว้วางใจกันและกัน คนเรานั้นหากมีความไว้วางใจกันได้เป็นพื้นฐานสิ่งอื่นใด ก็สามารถวางใจได้เช่นกัน คนมีสัจจะจะมีความรับผิดชอบ ซื่อตรง ไม่โกหก ไม่เถลไถล ไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง มีสติ บุคคลใดที่ครองคู่หรือใช้ชีวิตคู่ ถือสัจจะเป็นสิ่งสำคัญของการครองชีวิตคู่ร่วมกัน หากมีสัจจะความซื่อตรงและความจริงใจนั้นจะทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ให้เกียรติกันและกัน ซึ่งจะนำไปให้ครอบครัวมีความสุขสงบ คิดทำสิ่งใดก็จะประสบความสำเร็จร่วมกัน บุคคลทั่วไปในการดำเนินชีวิตหากมีความจริงใจในการคบหาเพื่อนฝูงโดยมีความจริงใจ ซื่อตรง ซื่อสัตย์กันจะทำให้เกิด ความไว้วางใจกันสามารถคบหากันได้ยาวนาน และทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ มีการให้เกียรติกัน

๔.๑.๓) ข้อสรุปจากการสัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้แก่พระภิกษุและฆราวาสจำนวน 12 รูป/คน ในการทำวิจัยเรื่องการประยุกต์ฆราวาสธรรมเพื่อการครองเรือนในสังคมไทย สามารถสรุปประเด็นสำคัญของสัจจะได้ดังนี้

๑) สัจจะเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันตลอดทั้งการดำเนินชีวิต การทำงาน หรือในครอบครัวสัจจะเป็นหลักธรรมที่ทำให้ครอบครัวเป็นอยู่อย่างมั่นคง ยั่งยืนและมีความสุข^๑

๒) คนที่มีสัจจะเป็นที่น่าเชื่อถือของคนทั่วไปและได้รับความไว้วางใจในการทำงาน หรือการคบหาสมาคมกับบุคคลทั่วไปหรือรู้จัก^๒ การสื่อสารที่ดีนั้นต้องมีความจริง ความซื่อสัตย์ เพื่อให้เกิดความไว้วางใจกันและกัน^๓

^๑ ดูรายละเอียดใน ภาคผนวก ข, หน้า ๖๑.

^๒ ดูรายละเอียดใน ภาคผนวก ข, หน้า ๖๕-๖๘.

^๓ ดูรายละเอียดใน ภาคผนวก ข, หน้า ๗๑.

๔.๒ การประยุกต์หลักทมะ

๔.๒.๑) ในการทำงาน

ทมะ คือการฝึกฝนปรับปรุงตน รู้จักข่มจิตใจ บังคับควบคุมตนเองได้ ไม่พูดไม่ทำตามความอยาก แต่พูดและทำตามเหตุผลที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญาว่าดีงาม สมควร เป็นประโยชน์ รู้จักปรับตัวปรับใจ และแก้ไขปรับปรุงตนด้วยปัญญาไตร่ตรองให้องงามดียิ่งขึ้นเสมอและสามารถช่วยให้เราหยุดคิดว่สิ่งที่ต้องการสมควรหรือไม่ การทำงานร่วมกันของหมู่คณะเป็นเรื่องธรรมดาที่มีการกระทบกระทั่งในการทำงานหรือการสื่อสารร่วมกันจะเจตนาดีหรือไม่ดีอย่างไร การข่มใจเป็นคุณลักษณะของผู้ที่มีสติ มีการระลึกรู้ต่อสิ่งที่มากระทบกาย กระทบใจ ผู้ที่ใช้คุณธรรมข้อนี้จัดเป็นผู้มีปัญญา คิดไกล คิดรอบคอบ มีการไตร่ตรอง มีการชั่งน้ำหนักถึงผลดี ผลเสีย ของสิ่งที่จะตามมา บางเรื่องราวของการทำงานร่วมกันความโกรธหรือไม่พึงพอใจต่อพฤติกรรมต่างๆ ของเพื่อนร่วมงาน ในบางครั้งทำให้เราแสดงพฤติกรรมอันที่ไม่น่าพึงปรารถนาให้กับบุคคลอื่นรอบข้าง ซึ่งทำให้เกิดการไม่พอใจกันและกัน การให้อภัยเป็นสิ่งสำคัญและสนับสนุนผู้ที่มีการข่มใจในสิ่งที่มากระทบไม่ว่าสิ่งนั้นจะถูกใจ หรือไม่ถูกใจ จะถูกหรือจะผิดก็ตาม การควบคุมอารมณ์ของตนเองได้นั้นเป็นการทำให้งานที่มีส่วนในการรับผิดชอบหรือที่ร่วมกระทำกันในกลุ่มนั้นสำเร็จไปได้ด้วยดี บุคคลใดที่ขาดคุณธรรมข้อนี้ในการทำงานร่วมกันกับหมู่คณะจะทำให้งานการต่างๆ ไม่สามารถสำเร็จได้ตามที่ปรารถนาของกลุ่ม หรือองค์กร บุคคลใดที่ขาดคุณธรรมข้อนี้ควรมีการฝึกฝนปรับปรุงตน ใช้ปัญญาและฝึกนิสัยในการแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองหรือกระบวนการคิดพิจารณาให้รอบคอบในสิ่งที่จะกระทำ พูด หรือการแสดงพฤติกรรมอื่นๆ ที่มากระทบตนออกมาให้กับผู้อื่นหรือเพื่อนร่วมงานหรือในสังคม

๔.๒.๒) ในการดำเนินชีวิต

บุคคลที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตต้องมีการฝึกฝนปรับปรุงตนอยู่เสมอ รู้จักข่มใจ บังคับควบคุมจิตใจตนเองได้ จะทำสิ่งใดให้พิจารณาด้วยปัญญา การมีชีวิตคู่ คุณธรรมข้อนี้มีความสำคัญในการทำให้การครองชีวิตคู่ประสบความสำเร็จ เมื่อคนสองคนมาอยู่ร่วมกันต้องรู้จักการปรับเข้าหากันและกัน สิ่งใดที่ไม่ดีของแต่ละฝ่ายต้องปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้เป็นสิ่งที่ดีงามต่างฝ่ายต่างปรับ และห่างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดพลาดลั้งไปควรมีการให้อภัยกันและกัน เริ่มต้นใหม่ด้วยสิ่งดีๆ ก็จะทำให้ชีวิตอยู่ด้วยกันได้อย่างยั่งยืนและมีความสุข หากมองหนึ่งคนหนึ่งคนที่ดำเนินชีวิตไม่ว่าจะเป็นการเรียน การฝึกฝน พัฒนา และขยันในการเรียนรู้สามารถทำให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จในการเรียนได้

๔.๒.๓) ข้อสรุปจากการสัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้แก่พระภิกษุและฆราวาสจำนวน 12 รูป/คน ในการทำวิจัยเรื่องการประยุกต์ฆราวาสธรรมเพื่อการครองเรือนในสังคมไทย สามารถสรุปประเด็นสำคัญของทမ်းได้ดังนี้

๑) ทမ်းเป็นการฝึกฝนปรับปรุงตน การมีชีวิตอยู่ร่วมกันควรมีการปรับปรุงตนที่ไม่ดีให้รู้จักปรับปรุงตนเข้าหากันและกันเพื่อความสุขในการครองคู่หรือการดำเนินชีวิต^๔

๒) การอดกลั้น อดทนในสิ่งที่กิเลสต้องการ เป็นสิ่งที่ควรฝึกเพื่อพัฒนาตนให้ดียิ่งขึ้น การข่มใจนั้นแท้ไม่ต้องข่มใจหากเราสามารถใช้หลักธรรมของโลกธรรมมาพิจารณาในการประยุกต์ในการคิดหรือใช้ ทำให้เราเข้าใจความเป็นธรรมชาติของโลกมากยิ่งขึ้นและทำให้ดำเนินชีวิตได้เป็นปกติ^๕

๔.๓ การประยุกต์หลักขันติ

๔.๓.๑) ในการทำงาน

ขันติ คือความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็งทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นคงในจุดหมาย ไม่ทอดถอนใจ ทนตรากตรำ ทนเจ็บใจ หนักเอาเบาสู้ เพื่อให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งใจในการทำงานนั้นการอดทนต่องานที่ยาก ลำบาก อดทนต่อสภาพแวดล้อมที่ทำให้จิตใจเราหวั่นไหว คนที่ทำงานเก่ง ขยัน อดทน ใจสู้กายสู้จะสำเร็จในการทำกิจการงานต่างๆ การทำงานที่ดีนั้นและให้ประสบความสำเร็จบุคคลนั้นควรมีคุณธรรมข้อนี้อย่างยิ่ง กิจการงานต่างๆ ที่มีความสลับซับซ้อนเพียงใด หากผู้นั้นค่อยๆ เรียนรู้ ฝึกฝน อดทนตั้งหน้าตั้งตาทำอย่างต่อเนื่องความสำเร็จก็มาถึง หากมองไปยังผู้ที่มีตำแหน่งสูงควรมีความอดทนให้มากเพราะในชีวิตมีเรื่องที่มากระทบกระทั่งเรามากซึ่งหากเราขาดความอดทนจะทำให้ตนเองและคนรอบข้างลำบากได้ ในอดีตชาวจีนที่อพยพมาตั้งรากฐานในเมืองไทยและประสบความสำเร็จในระดับสูงจะพบว่าความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความมุ่งมั่นอดสาหัส หนักเอาเบาสู้ และรู้จักประหยัด เก็บหอมรอมริบจนก่อร่างสร้างตัว ไม่มีหนี้สินจนสามารถสร้างฐานะอันมั่นคงและมั่งคั่งได้ก็เนื่องมาจากมีคุณธรรมในข้อนี้

^๔ ดูรายละเอียดใน ภาคผนวก ข, หน้า ๖๑-๖๓.

^๕ ดูรายละเอียดใน ภาคผนวก ข, หน้า ๖๕-๖๘.

๔.๓.๒) ในการดำเนินชีวิต

การใช้ชีวิตของคนเรานั้นหากไม่มีความอดทนจะสำเร็จได้ยากมาก ไม่สามารถไปถึงจุดหมายของตนและครอบครัวยุได้ การครองชีวิตคู่ความอดทนเป็นสิ่งสำคัญสามิภรรยาเมื่อเริ่มใช้ชีวิตคู่สิ่งใดงามที่เริ่มต้นมีให้กันและกันในระยะแรกๆ ก็ยังเป็นไปปกติสุข แต่เมื่ออยู่กันนานวันนานปี พฤติกรรมหรือสิ่งอื่นใดที่แสดงให้เห็นก็มีมากบางสิ่งบางอย่างอีกฝ่ายอาจไม่ชอบหรือไม่ถูกใจกัน และกันคุณธรรมในข้อนี้จึงมีความสำคัญมากในการจะครองชีวิตคู่ที่จะอยู่กันด้วยกัน ความอดทนไม่ใช่แค่เพียงร่างกายเท่านั้น จิตใจของเราก็ต้องควรจะต้องมีความอดทนด้วย ความอดทนเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งที่จะทำให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จ หากวันนี้เราอดทนต่อสิ่งต่างๆ ได้ วันหน้าความสำเร็จมารอคอยอยู่แน่นอน การทำงานควรมีความอดทนต่อความยากลำบาก ไม่จี้เกียจ ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง งานการที่คั่งค้างควรรีบขวนขวายกิจนั้นให้สำเร็จ ชีวิตจะได้พบต่อความสำเร็จและความสุข

๔.๓.๓) ข้อสรุปจากการสัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้แก่พระภิกษุและฆราวาสจำนวน 12 รูป/คน ในการทำวิจัยเรื่องการประยุกต์ฆราวาสธรรมเพื่อการครองเรือนในสังคมไทย สามารถสรุปประเด็นสำคัญของขันธ์ได้ดังนี้

๑) ขันธ์เป็นหลักธรรมธรรมที่สำคัญที่คนที่อยู่ด้วยกันเกิดความก้าวหน้านั้นจะต้องมีหลักธรรมนี้^๖

๒) ขันธ์เป็นหลักธรรมที่จะทำให้บุคคลนั้นบรรลุธรรมได้^๗

๓) บุคคลใดหากขาดความอดทนจะไม่สามารถไปถึง จุดหมายของตนเองและครอบครัวยุและการงานได้ บุคคลใดมีคุณธรรมข้อนี้จะประสบความสำเร็จ^๘

๔.๔ การประยุกต์หลักจากะ

๔.๔.๑) ในการทำงาน

จากะ คือความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ใจกว้างพร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ใจไม่คับแคบเห็นแก่ตัวหรือเอาแต่ใจตนเอง การทำงานร่วมกันนั้นการไม่เอาเปรียบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายทำให้เกิดความสัมพันธที่ดีในหมู่

^๖ ดูรายละเอียดใน ภาคผนวก ข, หน้า ๖๑-๖๒.

^๗ ดูรายละเอียดใน ภาคผนวก ข, หน้า ๖๓-๖๔.

^๘ ดูรายละเอียดใน ภาคผนวก, หน้า ๖๕-๖๖.

คณะ งานในหน้าที่ที่รับผิดชอบนั้นสามารถสำเร็จตามเป้าหมาย การทำงานร่วมกันนั้นการมีน้ำใจ การเป็นผู้ให้ ให้ความสนใจใส่ใจกับกิจการงานของตน จัดเป็นบุคคลที่มีเสน่ห์และเป็นที่รักของผู้ทำอยู่ร่วมกันใน

๔.๔.๒) ในการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตของคนเรานั้นมีความปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ ตั้งแต่ในครอบครัว พี่น้องญาติมิตร เพื่อนฝูง จาคะเป็นคุณธรรมที่ควรมีให้แก่กันในการอยู่ร่วมกันในครอบครัวและสังคม การเสียสละหรือการเป็นผู้ให้ นั้น เราอาจจะไม่ได้มีเหลือเฟือ แต่การให้เป็นสละความตระหนี่ถี่เหนียวในจิตใจของเรา ผู้ให้ย่อมเป็นที่รักของผู้รับ บุคคลที่เป็นผู้ให้หรือแบ่งปันสิ่งของนั้นไม่จำเป็นว่าจะต้องมีสิ่งของวัตถุเงินทองมากมาย แต่การให้เป็นการแบ่งปันในสิ่งของที่ตนมีตนรักและสละออกให้ผู้อื่นได้ สังคมที่อยู่ด้วยกันนั้นการให้มีการจุนเจือกันจะนำมาซึ่งความสุข ในการใช้ชีวิตคุณธรรมข้อนี้มีความสำคัญมากที่จะช่วยประคับประคองชีวิตคู่ให้อยู่อย่างมีความสุขซึ่งกันและการให้นั้นมิใช่เพียงสิ่งของเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการให้เวลา ให้ความสนใจ ให้การดูแลถามทุกข์สุขในการดำเนินชีวิตของคู่ครองและของครอบครัว การให้เป็นการสร้างน้ำเลียงทางใจที่จะให้ครองคู่รักกันให้ยั่งยืน

๔.๔.๓) จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้แก่พระภิกษุและฆราวาสจำนวน 12 รูป/คน ในการทำวิจัยเรื่องการประยุกต์ฆราวาสธรรมเพื่อการครองเรือนในสังคมไทย สามารถสรุปประเด็นสำคัญของจาคะได้ดังนี้

๑) การมีน้ำใจ เสียสละไม่เห็นแก่ตัวจะทำให้ชีวิตคู่ครองเกิดการประสานในการอยู่ร่วมกันทำให้อยู่กันได้นาน^๕

๒) การเสียสละให้ผู้อื่นการสละความตระหนี่ถี่เหนียว เมื่อให้แล้วเราไม่ได้รู้สึกเดือดร้อนหรือลำบาก^{๖๖}

๓) การผูกมิตรหรืออยู่ในสังคมควรมีการเสียสละ และในความเป็นเพื่อนมนุษย์ควรช่วยเหลือกันและกัน การให้เป็นการยกระดับจิตใจของเราให้สูงขึ้น^{๖๗}

จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า เป็นธรรมสำหรับผู้ครองเรือนที่พึงควรประพฤติปฏิบัติต่อกันและกันตั้งแต่การดำเนินชีวิต หรือผู้มีคู่ครอง ตลอดทั้งการทำงาน หลักธรรมทั้ง ๔ คือสัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ หากบุคคลใดไม่ว่าจะอยู่ในศาสนาใดๆ ก็ตามได้นำหลักฆราวาส

^๕ ดูรายละเอียดใน ภาคผนวก, หน้า ๖๒.

^{๖๖} ดูรายละเอียดใน ภาคผนวก, หน้า ๖๘.

^{๖๗} ดูรายละเอียดใน ภาคผนวก, หน้า ๗๐-๗๒.

ธรรมไปประยุกต์ใช้หรือปฏิบัติต่อตนเอง ครอบครัวหรือสังคมแล้วจะนำมาซึ่งความสุขต่อตนเอง และสังคม หากมีการครองคู่ชีวิตจะทำให้มีชีวิตคู่หรือครอบครัวนั้นมีความเป็นอยู่ที่ราบรื่น มีความซื่อสัตย์ มีการปรับตัวเข้าหากัน ให้อภัยกันเมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดผิดพลาดตลอดทั้งทำให้ไม่แตกแยก แยกร้างและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน